

УДК 378.37013

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕТИКИ У ВНЗ ТА СУЧАСНІ ПАРАДИГМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Грищенко С.В.

Сучасна парадигма навчання полягає в переході від викладання до навчання, що вбачає процес самостійного учення і навчання, який регламентується педагогічною етикою.

Постановка проблеми. Розвиток вищої освіти висуває в сучасний період нові підходи до викладання і навчання. Освітнянський простір запроваджує нові поняття й нову термінологію.

Аналіз досліджень і публікацій. Останнім часом зміни в галузі вищої освіти багато в чому визначаються положеннями Болонської декларації (1999), які націлені на створення до 2010 р. єдиної європейської зони вищої освіти і підвищення конкурентоспроможності європейської вищої школи в світовому просторі. Україна, Росія, Республіка Білорусь також прагнуть реалізувати положення даної декларації, щоб отримати рівноправний статус в європейській системі підготовки фахівців. Цим питанням була присвячена, зокрема, міжнародна науково-методична конференція "Університетська освіта і наука в XXI сторіччі", що пройшла в Мінську у 2003 році [5].

Етичні аспекти роботи викладачів у ВНЗ висвітлює робота Т.В.Мишаткіної. Б.С.Гершунський вивчав розвиток філософії освіти для XXI ст. Колектив авторів під редакцією В.С.Кукушкіна тлумачить сутність педагогічних технологій. Зміну поняття освіти у сучасному інформативному суспільстві висвітлює збірка матеріалів науково-методичної конференції "Університетська освіта і наука в XXI ст."

Мета статті. Розглянути взаємозв'язок сучасних парадигм вищої освіти та особливостей педагогічної етики у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Професійна етика – сукупність норм і правил, що регулюють поведінку фахівця на основі загальнолюдських моральних цінностей, з урахуванням особливостей його професійної діяльності і конкретної ситуації – займає важливе місце в системі етичного знання і освіти, виступаючи невід'ємною складовою підготовки і діяльності фахівця. Професійні етики, як правило, стосуються тих видів професійної діяльності, наслідки або процеси якої мають особливий вплив на життя і долі інших людей або людства. У зв'язку з цим зараз можна виділити традиційні види професійної етики, такі як педагогічна, медична, юридична, етика ученого, і порівняно нові, поява або актуалізація яких пов'язані із зростанням ролі "людського чинника" в даному виді діяльності (наприклад, інженерна етика) або посиленням його

впливу в суспільстві (журналістська етика). Особливе місце займає етика ділового спілкування, оскільки вона виступає як в ролі самостійної професійної етики (для менеджерів, підприємців і ін.), так і як елемент етики інших професій (педагога, юриста, інженера). Професійні етики – і традиційні, і нові – мають ряд особливостей – загальних і специфічних (приватних). Загальними особливостями є:

Вищі моральні цінності, зберігаючи загальнолюдське значення, знаходять в різних професійних етиках свої конкретні риси. Особливу роль – роль основи – в багатьох професійних етиках, зокрема в педагогічній, мають такі цінності, як професійний обов'язок, що співпадає з сенсом життя, і відповідальність, що знаходить характер глобальності.

У рамках конкретної спеціальності формуються спеціально-професійні моральні норми і цінності, характерні тільки для даного роду діяльності; згодом вони можуть знаходити все більш широкий сенс, перетворюючись іноді на загальнолюдські. Наприклад, принцип демократичності, що виступає як один із основоположних моральних принципів у всіх сферах людського спілкування, прийшов до нас із професійних політичних сфер.

У сфері професійного спілкування, зокрема в системі "викладач–студент", спостерігається нерівність сторін – порушена суб'єкт-суб'єктність їх відносин. Це порушення не несе в собі ніякого приниження і обумовлено особливими умовами взаємодії сторін – умовами залежності від дій фахівця інших людей, яка і визначає необхідність спеціальних професійних етичних кодексів, розпоряджень і "правил поведінки" фахівця в умовах нерівності і залежності. Ці відносини залежності вперше були відмічені в особливих зв'язках, що встановлюються між лікарем і пацієнтом, і обумовлені в Клятві Гіппократа основою медичної деонтології. Поступово стало зрозуміло, що не тільки хворий залежить від лікаря, але і студент – від викладача: залежать від їх компетентності, порядності, людських якостей. Так виникли інші професійні деонтології, що регламентують міру застосування фахівцем своєї влади над іншим. Сьогодні в цій сталій традиції виникають проблеми, пов'язані з професійним спілкуванням в умовах демократизації суспільства, що припускають

рівність і відсутність примушення. Як, наприклад, повинна вирішуватися в цій ситуації проблема дистанції викладача і студента.

Однією із сторін професійної етики виступає її корпоративність – відокремленість і відданість вузьким груповим інтересам в рамках професійних об'єднань (корпорацій). Корпоративність може виявлятися в наступному. Це, перш за все, збереження і культивування професійних таємниць і секретів від “необізнаних”. Ця сторона професійної моралі – одна з найстародавніших. Вона формується в процесі зародження ремесел, коли “цехові секрети” передавалися від батька до сина, від майстра до підмайстра або ж вмирили разом з майстром. Секрети не тільки зберігалися, шифрувалися, але могли бути викрадені, за них і убивали, бо вони приносили гроші, славу, владу. Доречно пригадати і нерозгадані до цього дня таємниці єгипетських жерців, і зашифровані “послання” алхіміків, не відновлені формули страшних отрут середньовічних фармацевтів, і загублені рецепти французьких парфюмерів, і професійні таємниці лікарів – від Гіппократа, який присягався мистецтво своє передавати тільки дітям, до сучасних медиків, які “оберігають” свої лікарські таємниці латиною і замовчуванням. І сьогодні практично кожна професія містить в собі якісь “секрети”, без яких важко, а іноді і неможливо стати майстром своєї справи: ювеліром, лікарем або викладачем. Прояв “цехової солідарності” – допомога і захист “своїх” в будь-яких умовах, причому з етичної точки зору важко буває однозначно визначити, добро це або зло. Безумовно, добре, коли йдеться про солідарність моряків, що поспішають на допомогу судну, що потерпає від лиха, за сигналом SOS, або про матеріальну і моральну допомогу шахтарів сім'ям своїх загиблих товаришів. Але погано, якщо на захист “честі мундира” стають з відчуття солідарності колеги фахівця, що зробив помилку або навіть злочин. Погано, наприклад, коли викладач “з відчуття солідарності” і з виконання принципу “єдності вимог” перетворює на пекло життя молодій людині; коли лікарі захищають свого колегу, недбалість якого привела до загибелі пацієнта на операційному столі; коли правоохоронні органи покривають свого працівника – хама і бандита, що терзає свої жертви, тільки щоб “не виносити сміття з хати”. Наявність “зовнішньої” сторони корпоративності, яка виявляється в традиціях, звичаях, зовнішньому вигляді, одязі, що відіграють роль професійних символів. Наприклад, білий одяг у цілителів, чорний одяг у ченців, мантиї і парики у суддів і стряпчих, особливо строга форма одягу і зачісок у педагогів, не кажучи вже про військову форму, відзнаки і т.д. Навіть студенти свого часу відрізнялися формою і кольором одягу або принаймні шапочок. Ще більш вражаючими були ті, що старанно зберігаються і ритуально виконувані звичаї, що часто незрозумілі і навіть лякають не обізнаних (ухвалення присяги і клятви на крові у середньовічних лицарів, обов'язкові бійки із застосуванням холодної зброї у німецьких студентів і т.д.) [2, с. 7–8].

Загальними для будь-якого виду професійної діяльності, у тому числі і педагогічної, є чинники, які стимулюють трудову активність фахівця. Основні з них лежать в галузі “людських відносин”, що вимагають уміння спілкуватися, будувати свої відносини на основі взаєморозуміння, пошани і співпраці. Важливим чинником, що мотивує позитивне ставлення фахівця до праці, виступає також психологічне самовідчуття особи, зокрема, привабливість для неї самого процесу праці, інтерес і прагнення “показати себе”. Особливу роль в позитивній мотивації фахівця до праці відіграє, безумовно, прагнення до визнання й орієнтація на успіх. Саме усвідомлена потреба в застосуванні своїх здібностей, прагнення до суспільного визнання спонукає людину до поповнення своїх знань і умінь, накопичення досвіду, що, у свою чергу, дає можливість працювати з більшою самовіддачею. Робота, що приносить задоволення професіоналові, педагогові зокрема, повинна відповідати наступним найважливішим вимогам:

- це повинна бути цікава, творча робота;
- у колективі повинна панувати взаємоповага;
- нормою повинні бути схвалення і стимулювання успіхів у роботі;
- працівник повинен мати можливість самоудоконалення;
- повинна бути взаємодія з керівником, здатним оцінити ділову пропозицію;
- співробітникові повинна бути надана можливість творчого підходу до роботи;
- співробітник повинен бачити результати своєї праці;
- керівник повинен бути гідною людиною;
- робота повинна вимагати напруги сил;
- співробітник повинен мати доступ до інформації, роботи, що стосується його, і стану справ у цілому [2, с. 9].

Особливості професійної етики впливають із конкретних умов, змісту і специфіки тієї або іншої професії і виражаються в основному в моральних кодексах – вимогах до фахівців. Так, педагогічна етика – результатом аналізу специфіки і особливостей педагогічної діяльності, що виступають основою для вироблення конкретних рекомендацій-вимог до педагога. Загальні і приватні особливості професійної етики примушують нас не тільки визнати її право на існування як одного з найважливіших напрямів етики, але й аналізувати та вивчати її. Фахівець повинен усвідомлювати необхідність і сенс професійних етичних норм і принципів, обов'язкових специфікою його професії, з тим щоб виробити у себе систему особових норм-орієнтирів у своїй професійній діяльності [2, с. 10].

Як і педагогічна етика в цілому, етика відносин і поведінки викладача ВНЗ включає декілька блоків.

По-перше, це етика його ставлення до своєї праці, що включає: усвідомлення відповідальності перед студентами, колегами і своєю галуззю наукового знання; вибір стратегії і тактики навчання; використання власного наукового досвіду як інформація для слухачів та ін.

Специфічним для педагогіки ВНЗ є ставлення викладача до загальноприйнятих програм і стан-

дартів вищої освіти, що регламентують викладацьку працю. Ці стандарти можуть бути корисними орієнтирами, а можуть бути і перешкодою для творчої викладацької діяльності [1].

У ВНЗ ставлення до них інше, ніж у школі. Враховуючи вищий рівень професіоналізму, самостійний науковий внесок багатьох викладачів ВНЗ, доцентів, професорів у розвиток своєї галузі знання і формування навчального процесу в рамках цієї галузі, допускається, наприклад, більша свобода в дотриманні, можливій модифікації і змінах стандартів вищої освіти. Це виявляється, зокрема, в заохоченні створення авторських програм основних курсів, розробки спецкурсів, модифікації навчальних планів. Отже, відносно педагога ВНЗ до навчального процесу на перший план виносяться такі вимоги, як свобода творчості, з'єднання в одне ціле своєї наукової і навчальної діяльності, більш персоніфікована відповідальність за результати навчання студентів.

По-друге, етика ВНЗ, як і шкільна, включає етику взаємин двох головних учасників процесу безпосередньої передачі знань – викладача і студента, але відносини між ними встановлюються інші – демократичніші, ніж в школі між вчителем і учнем.

По-третє, особливий блок складають відносини викладачів між собою – етика взаємодії педагогів у процесі досягнення загальної мети – передачі студентам надійних знань і становлення їх як майбутніх колег самих викладачів.

По-четверте, атрибутом вищої школи виступає етика наукової творчості, затребувана особливим становищем педагога ВНЗ, який зобов'язаний поєднувати в своїй життєдіяльності функції викладача і вченого.

Всі названі аспекти тісно переплітаються один з одним. Визначити, який з них важливіший, практично неможливо. Проте здається логічним спеціально зупинитися на розгляді етичних аспектів взаємодії викладача і студента, в якому наочно виявляються всі особливості педагогіки вищої школи, а також специфічній для ВНЗ етиці наукової творчості [3].

Соціальне становлення особистості – це процес, протягом якого людина усвідомлює себе в суспільстві як особистість. Це відбувається в процесі виховання, освіти і самовиховання, коли людина самостійно визначає для себе цілі і досягає їх, коли, усвідомивши відчуття власної гідності, вона упевнена у своєму становищі в суспільстві. Соціалізація особистості – це її мова і поведінка в побуті та навчанні, здібність до творчості, сприйняття культури свого народу.

Цей процес відбувається під час шкільного навчання, а пізніше у ВНЗ. Становлення особистості відбувається в пізнанні навколишнього середовища, добра і зла, того, з чим їй доведеться зіткнутися в подальшому житті. Особистість у педагогіці вищої школи розглядається з огляду її соціальних якостей. Але, представляючи особистість як соціальне явище, не можна забувати про її індивідуальні особливості. Це характер і воля, інтереси і потреби людини, сила її розумового розвитку, знан-

ня, свідомість і самосвідомість, орієнтація в суспільстві і особливості світогляду. Необхідно враховувати, як вона сприймає навколишній світ, суспільні відносини, як спілкується з іншими людьми. Важливу роль у формуванні особистості відіграють сучасні засоби масової інформації. Соціалізація особистості залежить від діяльності молодшої людини, її участі в навчанні та праці, від того, який вплив робить навколишнє середовище на розширення її світогляду, як піклується суспільство і держава про майбутнє покоління. Чи враховуються вікові й індивідуальні особливості молодшої людини в процесі навчання, чи може вона самостійно вирішувати свої проблеми, наскільки заохочується її самостійність, як розвивається її упевненість у своїх силах [5].

Багато що в становленні особистості може зробити педагог вищої школи. З'ясувавши здібності молодшої людини, вивчивши її сім'ю і середовище оточення, він створює умови для її розвитку. Головним у цьому повинні стати відносини взаєморозуміння, тільки тоді педагог зможе спрямувати студента на шлях самоосвіти, залучити до праці, спорту, творчості, мистецтва. Щоб досягти цього, педагог вищої школи шукає відповідні підходи, форми і методи виховання [4].

Вдалими можуть бути відносини педагога і студента, якщо перший пам'ятатиме про висновки учених-педагогів і психологів, що головними у формуванні особистості є діяльність і спілкування. Тому викладачам вищої школи з цього і слід починати: організувати різні види діяльності, спілкування з однолітками, дорослими, педагогами.

У процесі розвитку особистості слід звернути увагу на важливість самовиховання. Самовиховання – це процес свідомого перетворення людиною самого себе, своїх тілесних, душевних сил і властивостей, соціальних якостей особистості. Він означає зміну людини, її фізичної, духовної, етичної, соціальної і творчої досконалості. Конкретно це:

- з'ясування проблем, які заважають людині в житті, вибір шляху їх подолання;
- бажання вибрати самому мету, звільнитися від страху, якщо не досягне її;
- переконати себе, що мета досяжна, повірити в свої сили;
- зосередити всі свої сили, щоб досягти цієї мети;
- періодично оцінювати досягнуте, виправляти помилки і невдачі;
- чітко контролювати свої вчинки, свої відносини з оточуючими.

Відбувається не тільки пізнання самого себе, але і прагнення змінити себе. При цьому необхідні активні дії, віра в свої сили, уміння концентруватися, тверда упевненість, що успіх буде досягнутий [4].

Стимулювання молодшої людини до самовиховання є складним педагогічним процесом. Сформульована потреба в самовихованні – вища форма розвитку особистості. Помітний прояв самовиховання відбувається у віці 17–20 років. Це залежить від ідеалів, вольових властивостей молодшої людини і тієї значущості, яку вона додає середовищу од-

нолітків, від її уміння аналізувати і реально оцінювати свої якості і вчинки. Для цього процес виховання потрібно будувати так, щоб він сприяв накопиченню позитивного досвіду і відповідної поведінки. Можливо це тільки тоді, коли молода людина самостійно зробить вибір. Можна логікою переконання примусити її замислитися над собою, своєю зовнішністю, вчинками; примусити зрозуміти, що вчинити інакше вона не може, вона повинна змінитися. Це означає – включити всі механізми особистості – свідомість, волю, емоції, – щоб молода людина хотіла і прагнула бути кращою.

У ході самовиховання важливо уміти організувати свій час. Людина не може змінити задані природою і суспільством швидкості, тому, прагнучи опанувати наукою і мистецтвом, вписатися в загальний ритм життя, вона повинна керувати власним ритмом життя, навчитися організувати свій час. Треба, виробивши вміння орієнтуватися в часі, співвідносити з цим свої цілі в житті. Молоді люди 17–20 років вже здатні самі планувати свій час. Багато що змінюється в їх поведінці, коли ставиться мета, визначається сенс життя, коли молоді люди починають розуміти ціну часу. Вони складають розклад дня, переглядають свої погляди, уточнюють свої можливості. Педагогічне керівництво самовихованням повинне бути гнучким. Процеси виховання і самовиховання тісно зв'язані. Молоді люди, що вчаться, є обов'язково членами якого-небудь колективу [1].

Мета радянської педагогіки виховання всебічно розвиненої особистості, нової людини (в першу чергу колективіста), будівельника нового соціалістичного суспільства, будівельника комунізму – була новою в педагогіці. Але практика показала, що "нової людини" не вийшло, точно так само, як і 200 років тому Катериною II і І.І.Бецьким була зроблена спроба в закритих навчально-виховних закладах створити "нову породу людей". Хороша ідея була доведена до абсурду. Від виховання відокремлювалася сім'я, "материнська школа", яка є першорядною у вихованні молоді людини. Відкидався чинник самовиховання і самоорганізації особистості.

Важливим для виховання особистості є правила педагогічного керівництва:

- не пригнічувати, а спрямовувати ініціативу молоді;
- розвивати їх громадську думку, розвивати студентське самоврядування;
- спиратися на викладачів, що працюють з даним колективом;
- намагатися не формалізувати відносини з молодими людьми;
- створювати загальну думку членів колективу про його діяльність;
- контроль повинен удосконалювати діяльність колективу;
- створювати добрі відносини між молоддю, мажорний настрій;
- створювати тимчасові колективи, визначати в них "важких" [3].

Щоб добитися позитивного впливу колективу на особистість, повинен активно діяти педагогічний колектив.

При педагогічному керівництві студентським колективом важливо враховувати вік вихованців. При керівництві колективом педагог прагне, щоб всі були залучені в колективну діяльність. При цьому важливий збіг інтересів колективу і особистості. Колективна діяльність є однією з головних форм виховання особистості і всебічного розвитку індивідуальності. Це виконання важливих суспільних робіт, навчання, суспільно-корисна праця, спортивна, туристська, культурна і естетична діяльність. При цьому важливе значення мають традиції студентського колективу як сталий, підтримуваний всіма звичай.

Опора на традиції об'єднує, скріплює молодь в колективі. Громадська думка є важелем впливу на особистість, тому цікаво організована колективна дискусія формує особистість. І ще. Від педагогічної майстерності викладача вищої школи залежить вплив студентського колективу на особистість [4].

У нових умовах інформаційного суспільства змінюється саме поняття освіти. У традиційній педагогіці це поняття означає процес і результат засвоєння систематизованих знань, умінь і навичок, що виступають необхідною умовою підготовки молоді людини до життя і праці. При цьому основним шляхом здобування освіти є навчання як цілеспрямовано організований, планомірно і систематично здійснюваний процес оволодіння знаннями під керівництвом досвідчених педагогів.

Процесуальний характер освіти виявляється в його русі від мети до результату, в процесі суб'єкт-об'єктної і суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студента. Це припускає, що студент, слухач, що вчиться, в міру все більш активної, глибокої, всебічної участі в процесі навчання, виховання і самовиховання, розвитку і саморозвитку, перетворюється з достатньо пасивного об'єкта діяльності педагога на співучасника, суб'єкт педагогічної взаємодії, яка здійснюється не тільки між викладачем і студентом, але і між студентами. Результативність освіти виявляється в письменності, утвореній, професійній компетентності, культурі, менталітеті фахівця [5].

Системний характер вищої освіти визначається розробкою нових технологій, що включають аудіовізуальні засоби, комп'ютери, Інтернет – все, що змінює процес навчання і взаємодії педагога і студента.

Зміни, що відбуваються, впливають перш за все на перегляд цілей вищої освіти. Сьогодні вони не повинні зводитися до засвоєння його змісту, а повинні визначатися як бажані характеристики особи випускників ВНЗ, перш за все такі, як рівень їх самоідентифікації, зрілості, розвитку способів самореалізації, готовності до самовизначення і розв'язання задач в різних сферах діяльності.

Покидаючи стіни ВНЗ, хлопці і дівчата повинні самостійно почати будувати нову систему своєї життєдіяльності, роблячи це осмислено і відповідально. Адекватне самовизначення молодих людей, здатність виробити реалістичний життєвий план на перспективу, який відповідає їх інтересам, можливостям, отриманій спеціальності, соціальним умовам, актуальне завдання сучасної вищої осві-

ти. Розв'язання цієї задачі сприяє звернення до нових парадигм освіти, що відрізняються гнучкістю, паралельністю, економічністю, технологічністю, більшою кількістю студентів, соціальним рівноправ'ям [2].

Останнім часом багато закордонних і вітчизняних фахівців пропонують різні шляхи реалізації вищої освіти на сучасній демократичній основі. Одним із таких варіантів є нова "парадигма навчання" (Р.Барр і Дж.Тагг, Каліфорнія, США), яка значною мірою відображає процеси, що відбуваються як у світовій, так і у вітчизняній вищій школі. Суть даної концепції у співвідношенні викладання і навчання в сучасних стратегіях вищої освіти у всьому світі складається в руслі тенденції до зміни парадигм, яка полягає в переході від викладання (англ. – teaching) до навчання (англ. – learning). Традиційна парадигма, і до цього дня домінуюча в коледжах і ВНЗ, свідчить, що це – заклади, які забезпечують викладання і навчання. Згідно з новою парадигмою, вони існують для того, щоб в них відбувався процес самостійного учення і навчання. Це не гра слів і не підміна понять, це дійсно серйозний перехід, який багато що змінює.

У рамках традиційної "парадигми навчання" склалися добре відпрацьовані структури для забезпечення викладацької діяльності, яка спочатку розуміється як інформаційна, така, що зводиться в основному до читання лекцій. Звідси вважається, що головна місія вищих навчальних закладів – організація навчання. Виходячи з цієї мети, засіб ("навчання") помилково сприймається як завдання і кінцевий результат вищої освіти [5].

Дійсна місія вищих навчальних закладів на сучасному етапі – не в навчанні, а в тому, щоб, використовуючи найбільш відповідні засоби, сприя-

ти самостійному усвідомленому вивченню наукового знання кожним студентом. При цьому перехід до нової "парадигми навчання" звільняє ВНЗ від цілого ряду чинників, які обмежують їх діяльність, зокрема, економічних.

Сьогодні в період, коли росте попит на вищу освіту, ВНЗ і коледжі навряд чи можуть ефективно задовольнити його при фіксованому або такому, що зменшується, фінансуванні, якщо вони слідуватимуть логіці "парадигми навчання", оскільки збільшення "вихідної потужності" без відповідного збільшення витрат загрожує зниженням якості. Так, якщо коледж спробує збільшити свою продуктивність шляхом, наприклад, збільшення складу академічних груп або викладацького навантаження, дуже скоро стане помітно, як негативно це відіб'ється на якості освіти [4].

Автори відзначають також, що стара "парадигма навчання" базується на концепціях, які сьогодні все частіше визнаються неефективними. Первинне навчальне студентське середовище – достатньо пасивний лекційно-дискусійний "формат", при якому викладач говорить, а студенти слухають, суперечить майже всім принципам навчального студентського середовища, одна з функцій якого полягає у визначенні можливостей. Нова "парадигма навчання" може визначити і змінити параметри "парадигма учіння": місію і цілі, критерії успіху, структуру навчання-учіння, продуктивність і фінансування.

Висновки. Взаємозв'язок педагогічної етики у ВНЗ та сучасних парадигм вищої освіти допомагає викладачам і студентам творчо підходити до викладання і навчання, у використанні відповідних засобів, сприянні усвідомленому вивченню наукового знання кожним студентом.

Література

1. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века. – М., 1998. – 327 с.
2. Мишаткина Т.В. Педагогическая этика / Серия "Высшее образование". – Ростов н/Д.: Феникс; Мн.: Тетра Системс, 2004. – 304 с.
3. Педагогические технологии / Под ред. В.С.Кукушкина. – Ростов-на-Дону, 2002. – 292 с.
4. Пидкасистый П.И., Портнов М.Л. Искусство преподавания. – М., 1998. – 356 с.
5. Университетское образование и наука в XXI столетии: Материалы международ. науч.- методич. конф. – Минск, 2003. – 289 с.

PECULIARITIES OF PEDAGOGIC ETHICS AND MODERN PARADIGMS OF HIGHER EDUCATION

S.V.Grischenko

The modern paradigm of training consists of transition from teaching to learning, which presupposes the process of independent learning and teaching, that is regulated by pedagogical ethics.